

Bölüm 4

GEBELİK KAYGISI VE BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK ARASINDAKİ İLİŞKİDE SOSYAL DESTEK VE COVID-19 SALGININ ROLÜ¹

Melis NAZİFOĞLU²
Başak Türküler AKA³
Miray AKYUNUS⁴

GEBELİK KAYGISI

Hamilelik, ebeveyn olmak isteyen bireyler için kendine has dinamikleri olan benzersiz bir dönemdir. Anne bedeninde büyümeye başlayan bebek, fizyolojik (Huizink, Mulder, Robles de Medina, Visser ve Buitelaar, 2004) hormonal (Deklava, Lubina, Circenis, Sudraba ve Millere, 2015), sosyal ve psikolojik (Özyurt, 2017) birçok alanda annenin hayatını etkilemeye ve değiştirmeye başlar. Doğum öncesi dönem olarak da adlandırılan hamilelik süreci (Özyurt, 2017), gebelikten doğuma kadar geçen dokuz aylık dönemi kapsamaktadır. Bu süreçte ortaya çıkan değişiklikler ve hamileliğin kendisi stres ve kaygıya neden olabilmektedir (Özyurt, 2017). Hamilelik sürecinde en sık görülen psikolojik bozuklukların depresyon ve kaygı olduğu bulunmuştur (Zhou, Weng, Tan, Wu, Ma, Zhang, & Yuanve, 2020). Ayrıca araştırmalara göre, depresyon ve kaygı hamilelik döneminde, doğum sonrasına kıyasla daha yaygın görülmektedir (%5,6 ve %2,8'e karşılık %5,0 ve %0,7) (Mizuno, Tamakoshi ve Tanabe, 2017). Son dönemde tanımlama ve ölçüm araçlarının gelişimiyle, gebelik kaygısı üzerine yapılan çalışmalar artmış olsa da (Dosani ve diğerleri, 2022), birçok çalışma hamilelikle ilişkili kaygı bozukluklarının depresyondan daha yaygın olabileceğini göstermektedir (Brunton, Dryer, Saliba ve Kohlhoff, 2015). Hamilelikle ilişkili kaygı genellikle anne tarafından gebelik süreci, yeni doğanın sağlığı ve kendi iyiliği hakkında yaşanan durumsal korku ve endişeler olarak açıklanmaktadır (Julian, Ramos, Mahrer ve Schetter, 2020).

¹ Bu makale ilk yazarın tez verisinden üretilmiştir.

² Uzm .Kln. Psk., melisnazifoglu@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-4818-5417

³ Psk. Dr., turkuleraka@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-5330-8485

⁴ Dr. Öğr. Üyesi, Bahçeşehir Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, miray.akyunus@eas.bau.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8999-7075

Birçok çalışma, hamilelikle ilişkili kaygının yaygınlık oranını, gebelik döneminde %10'dan fazla olarak bildirmiştir. Farklı ülkelere göre tahminler, Hindistan'da %55 (Naja, Kubaisi, Singh ve Bougmiza, 2020), Orta Amerika'da %41 (Naja, Kubaisi, Singh ve Bougmiza, 2020), Güney Asya'da %39,2 (Zhou ve diğerleri, 2020), Çin'de %31,0 (Zhou ve diğerleri, 2020), Tanzanya'da %25 (Wang ve diğerleri, 2021), Fransa'da %24,1 (Viswasam, Berle, Milicevic ve Starcevic, 2021), Kuveyt'te %15 (Naja, Kubaisi, Singh ve Bougmiza, 2020), Hollanda'da %11,0 (Wang ve diğerleri, 2021) olarak belirtilmiştir.

COVID-19 DÖNEMİNDE GEBELİK

Hamilelik süreci başlı başına zor bir dönem olma riskini taşıırken böyle bir süreci tüm dünyanın etkilendiği küresel bir salgın döneminde geçirmenin etkileri yadsınamaz. 'Şiddetli akut solunum sendromu koronavirüs tip-2' olarak adlandırılan COVID-19 salgını nedeniyle Dünya Sağlık Örgütü tarafından 2020 Şubat'ında bir pandemi ilan edilmiş (Mızrak Şahin ve Kabakçı, 2021) ve istatistiklere göre, salgının başlangıcından Mayıs 2022'ye kadar dünya genelinde 525 milyon vakayla beraber yaklaşık 7 milyon insan hayatını kaybetmiştir (Oxford Üniversitesi, 2022). Daha önceki kanıtlar, hamileler gibi bazı riskli grupların, bu salgın hastalığa yatkın olduğunu ve bu durumun hem anneler hem de yeni doğanlar için % 35 ölüm oranı gibi olumsuz sonuçlara yol açtığını göstermiştir (Javaid, Khanum, Parveen, Rashid, Iftikhar & Kaleem, 2022). Gebelik sırasında meydana gelen çeşitli fizyolojik değişikliklerin, gebeleri çoklu enfeksiyonlara ve COVID-19'a karşı hassas hale getirebilmesi (Giesbrecht, Rojas, Patel, Kuret, Mackinnon, Tomfohr-Madsen & Lebel, 2022), COVID-19'un hamileler ve yeni doğanlar için salgın döneminde önemli bir sağlık riski oluşturabileceğini göstermiştir. Bu süreçte, fizyolojik değişiklikler ve komplikasyonların yanısıra, COVID-19'un bulaşıcılığı nedeniyle birçok gebenin hastaneye gitmekten kaçındığı görülmüştür (Wuhan'da % 41) (Kahyaoğlu ve Küçükkaya, 2021). Kanada'da 46, (Zhang ve diğerleri, 2022), Hindistan'da 348 hamile kadınla (Lebel, MacKinnon, Bagshawe, Tomfohr-Madsen ve Giesbrecht, 2020) yapılan çalışmalarda ve Polonya'da yürütülen başka bir araştırmada, COVID-19 salgınının gebelikle ilgili kaygı ile ilişkilendiği görülmüştür. Kanada'da 1987 hamile kadınla yapılan bir araştırmada ise, gebelikle ilgili kaygı oranının salgın öncesi döneme göre % 68 arttığı tespit edilmiştir (Lebel ve diğerleri, 2020). Türkiye'de 401 hamile kadınla gerçekleştirilen çalışmada ise bu oranın % 64,5 olduğu bulunmuştur (Kahyaoğlu ve Küçükkaya, 2021). Başka bir çalışmada ise, salgın öncesi döneme kıyasla hamilelik sürecindeki

bireylerde depresyon oranlarının % 15'ten 40'a, kaygı oranlarının ise % 29'dan 72'ye yükseldiği görülmüştür (Davenport, Meyer, Meah, Strynadka ve Khurana, 2020).

BELİRSİZLİĞE TAHAMMÜLSÜZLÜK VE GEBELİK KAYGISI

Belirsizlik, bir olay hakkında yeterli bilgi bulunmadığında ve olayla ilgili olası sonuçlar güvenilir bir şekilde tahmin edilemediğinde oluşur (Kim ve Yeom, 2022). Hamilelik de başından sonuna her anne adayını için farklı dinamikleri barındırabileceğinden, belirsizliğin ön plana çıktığı bir süreçtir ve belirsizliğe tahammülsüzlük ile yakından ilişkilidir (Treleaven, 2020). Belirsizliğe tahammülsüzlük, belirsizlik hakkındaki olumsuz düşünceler ile tetiklenen, belirsizlikten korkulan ve olumsuz bir olayın meydana gelme olasılığının tehdit olarak algılandığı bir kişilik özelliğidir (Carleton ve diğerleri, 2016). Belirsizliğe daha az tahammül edebilen bireyler daha fazla olumsuz bilişsel, duygusal ve davranışsal tepki gösterme eğilimindedir (Treleaven, 2020). Psikolojik rahatsızlıklar için temel bir risk etmeni olarak kabul edilen belirsizliğe tahammülsüzlük (Değirmenci, Kosger, Altınöz, Eşizoğlu ve Aksaray, 2020) özellikle kaygı ile pozitif bir ilişki göstermektedir (Carleton ve diğerleri, 2016; Çevik ve Yurdagül, 2018; Schmuke, 2019). Literatürde, belirsizliğe tahammülsüzlüğün gebelikle ilgili kaygıyı ve postpartum dönemde psikolojik sorunları arttırdığı ifade edilmiştir (Treleaven, 2020; Furtado, Lieshout, Ameringen, Green ve Frey, 2019; Aktar, Nikolic ve Bögers, 2017). Türkiye'de 342 hamile kadın üzerinde yapılan bir araştırma, belirsizliğe tahammül etmekte daha fazla zorlanan anne adaylarının daha fazla kaygılandığını ortaya koymuştur (Çevik ve Yurdagül, 2018). Son çalışmalar, belirsizliğe tahammülsüzlüğünün, riskli olup olmamasına bakılmaksızın her hamilelik sürecinde gebelik kaygısı ile ilişkili olduğunu belirtmiştir (örn., Schmuke, 2019). 49 katılımcıyla gerçekleştirilen başka bir çalışmada, artan belirsizliğe tahammülsüzlüğün psikolojik iyi oluşu olumsuz etkilediği ve gebelik kaygısı ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Schmuke, 2019). Hamilelik süreci ciddi ölçüde belirsizlik içermesine ve kaygı yaratmasına rağmen hamilelikte belirsizliğe tahammülsüzlük kavramını inceleyen çalışma sayısı oldukça sınırlı kalmıştır (Treleaven, 2020). COVID-19 salgının ortaya çıkması ve salgının büyük bir belirsizliği de beraberinde getirmesiyle, bu dönemde hamilelik sürecini geçiren kadınlarla yapılan çalışmalar da belirsizliğe tahammülsüzlüğün etkisini daha yakından incelemeye başlamışlardır (örn., Sbrilli, Haigler ve Laurent, 2021; Han ve diğerleri, 2022).

GEBELİKTE SOSYAL DESTEK

Benzersiz, aynı zamanda belirsiz bir yolculuk olan hamilelik döneminde kadınların aldığı destek de süreç açısından oldukça önem taşımaktadır. Arkadaşlar, eşler ve aile tarafından sağlanan sosyal destek, hamilelik döneminde ortaya çıkan stres ve kaygı ile başa çıkmayı ve hamile kadının anneliğe geçişini kolaylaştırırken, onun sosyal kaynaklardan daha fazla faydalanabilmesini sağlar (Gök, 2018). Hamilelik döneminde sosyal destek eksikliğinin psikolojik iyi oluşu olumsuz etkileyerek kaygı belirtilerine neden olduğu belirtilmiştir (Büyükkayacı ve Koçak, 2013). Ayrıca, bebekte düşük doğum ağırlığı, prematürite gibi çeşitli olumsuz durumlar ve doğum komplikasyonlarına yol açabildiği ifade edilmiştir (Elsenbruch ve diğerleri, 2006). Ayrıca, bir başka çalışmada, hamilelik süresince sosyal destek eksikliğinin annenin yaşam tarzını olumsuz etkilediği ve doğum sonrasındaki beslenme alışkanlıklarını bozarak, sigara, alkol ve madde kullanımında artışa neden olduğu ve bu durumun dolaylı olarak hem anne hem de bebeğin sağlığını olumsuz etkilediği gözlemlenmiştir (Şen, Cetişli ve Saruhan, 2012). Birçok çalışma, hamilelik sırasında sosyal destek kaynaklarından yoksun olan kadınların kaygıya daha yatkın olduklarını göstermektedir (örn., Deklava ve diğerleri, 2015), ayrıca yetersiz sosyal destek gebelik kaygısı ile doğrudan ilişkilendirilmiştir (Şen, Cetişli ve Saruhan, 2012).

COVID-19 salgını süreci hamilelik döneminde olan kadınlar için de hastalığa yakalanma riski, maddi kaynaklara erişme sıkıntısı, sosyal tecrit gibi birçok stres faktörünün yanı sıra mevcut sosyal desteğe erişimin de kısıtlandığı belirsiz bir süreç olarak ortaya çıkmıştır (Sbrilli, Haigler ve Laurent, 2021). Bununla tutarlı olarak, salgın döneminde algılanan sosyal desteğin de anlamlı derecede azaldığı görüşmüştür (Alan, Vurgeç, Çevik, Gözüyeşil ve Sürücü, 2020). Hâlbuki hamilelik sürecinde sosyal desteğin prenatal dönemdeki stres ve olası psikolojik sorunlar için tamponlayıcı bir etkisi olduğu bilinmektedir (Field, Diego, Delgado ve Medina, 2013; Xie ve diğerleri, 2010). Nitekim salgın döneminde yapılan bir başka çalışma, algılanan sosyal desteğin hamile kadınların ruhsal sağlıklarında önemli bir koruyucu rolü olduğunu göstermektedir (Corno ve diğerleri, 2022).

ARAŞTIRMA AMACI VE MODELİ

Giriş bölümünde sunulmuş olan literatür bulgularından yola çıkarak, hamilelik sürecini COVID-19 döneminde geçiren annelerin yaşadığı gebelikle ilgili kaygı düzeyinde, belirsizliğe tahammülsüzlük ve sosyal desteğin rolü olabileceği gibi salgının psikolojik etkilerinin de katkısı olabileceği düşünülebilir. Bu çalışmanın

ana amacı COVID-19 salgını süresince hamilelik dönemini geçirmekte olan annelerin, belirsizliğe tahammülsüzlük seviyeleri ile gebelikle ilgili kaygı düzeyleri arasında algılanan sosyal destek ve salgının psikolojik etkilerinin rolünü değerlendirmektir. Bu çerçevede, belirsizliğe tahammülsüzlük ile gebelikle ilgili kaygı belirtileri ilişkisinde algılanan sosyal desteğin yanı sıra, COVID-19'un psikolojik etkileri de gözetilerek bir seri aracılık modeli öne sürülmüştür. Model hipotezine göre, belirsizliğe tahammülsüzlükteki artış algılanan destekte azalmayla, bu azalma COVID-19 salgının psikolojik etkilerindeki artışla, bu artış da gebelikle ilgili kaygıda yükselme ile ilişkilidir.

YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın verileri, yaşları 20 ile 45 arasında (Ort.= 31, SS = 5.01) değişmekte olan 147 hamile kadından, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Katılımcılara ilişkin detaylı bilgiler Tablo 1'de sunulmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Ve Diğer Bilgileri		
	N	%
Eğitim Düzeyi	147	
Lise ve daha düşük	34	23.1
Üniversite	84	57.1
Yüksek lisans	29	19.7
Medeni Durum	147	
Evli	144	98.0
Bekar	2	1.4
Boşanmış	1	0.7
Gebelik dönemi	147	
1. Trimester (1.-13. Hafta)	35	23.8
2. Trimester (14.-26. Hafta)	61	41.5
3. Trimester (27.-41. Hafta)	51	34.7
Planlı Gebelik	147	
Evet	106	72.1
Hayır	41	27.9
COVID-19 Tanı geçmişi	147	
Evet	59	40.1
Hayır	88	59.9

ARAÇLAR

Gebelikle İlgili Kaygı Ölçeği- Revizyon 2

Gebelikle İlgili Kaygı Ölçeği-Revizyon-2, Van den Bergh (1990) tarafından geliştirilmiş ve Huizink ve arkadaşları (2016) tarafından doğum sayısına bakılmaksızın tüm gebelere uygulanmaya başlanmıştır. Bu ölçek, kadınların gebelikleri ile ilgili yaşadıkları kaygı düzeylerini değerlendiren 5’li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Aksoy Derya, Taşcan, Duman ve Ozan (2018) tarafından yapılmıştır. Ölçekte ‘doğum korkusu’, ‘engelli çocuğa sahip olma korkusu’ ve ‘fiziksel görünüme yönelik endişeler’ olmak üzere 3 alt ölçek bulunmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça gebelikte kaygı düzeyinin yüksek olduğu kabul edilmektedir. Ölçeğin Cronbach Alfa değeri multipar gebeler için 0.93 iken, primipar gebeler için 0.94 olarak bulunmuştur. Bu çalışma örnekleme için, toplam ölçek Cronbach Alfa değeri .87 olarak bulunmuştur.

Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği

Bireyin belirsiz durumlara ve geleceğe yönelik kaygı düzeyini değerlendiren bu ölçek, Carleton, Norton ve Asmundson (2007) tarafından geliştirilmiş olup, 5’li likert tipi 12 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin geleceğe dönük kaygı ve engelleyici kaygı olmak üzere iki alt boyutu vardır. Orjinal ölçeğin iç tutarlılık kat sayısı normal örnekleme .91, klinik örnekleme ise .92 olarak bulunmuştur (Carleton ve diğerleri, 2007). Türkçeye Sarıçam, Erguvan, Akın ve Akça (2014) tarafından uyarlanan ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları ölçeğin tamamı için 0.88, geleceğe yönelik kaygı alt ölçeği için 0.84 ve engelleyici kaygı alt ölçeği için 0.77’dir (Sarıçam ve diğerleri, 2014). Bu çalışmada toplam ölçek Cronbach Alfa değeri .92 olarak bulunmuştur.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği

Bu ölçek, arkadaşlar, aile ve önemli kişiler gibi çeşitli kaynaklardan algılanan sosyal desteği ölçen çok boyutlu bir öz bildirim ölçeğidir. Ölçeğin orijinali, Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 7’li likert tipi 12 maddeden oluşmakta ve aile, arkadaşlar ve özel olmak üzere üç alt boyutu kapsamaktadır. Toplam ölçek iç güvenilirliği .93 ve alt boyutların iç güvenilirliği sırasıyla arkadaşlar, aile ve önemli kişiler için .89, .91 ve .91 olarak bulunmuştur. Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, Türk kültürüne Eker ve Arkar (1995) tarafından uyarlanmış ve Türkçe versiyonu güvenilirliği .80 ile .95 arasında değişmekte olarak bulunmuştur. Bu çalışmada toplam ölçek Cronbach Alfa değeri .93 olarak bulunmuştur.

COVID-19 Salgını Psikolojik Etkileri Tarama Ölçeği

Bu ölçek, COVID-19 salgınının psikolojik etkilerini değerlendirmek amacıyla Aka ve Üstündağ-Budak (2020) tarafından geliştirilmiş olup, 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçek, duygusal, sosyal ve ekonomik açıdan salgının neden olduğu sorunları değerlendirmektedir. Geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları, ölçeğin "COVID-19 salgınıla güncel zorluklar" ve "COVID-19 salgınıla ilgili kaygılar" olmak üzere iki alt boyuttan oluştuğunu ve iç güvenilirlik katsayılarının sırasıyla .90 ve .74 olduğunu göstermiştir (Aka ve Üstündağ-Budak, 2020). Ölçekten alınan puan ne kadar yüksekse, COVID-19 salgınına özgü mevcut zorluk ve kaygı oranlarının da o kadar yüksek olması beklenmektedir. Mevcut örneklemdeki toplam ölçek Cronbach Alfa değeri .90 olarak bulunmuştur.

İŞLEM

Bu araştırmanın veri toplama süreci, Bahçeşehir Üniversitesi Etik Kurulu ve Türkiye Sağlık Bakanlığı'ndan onay alındıktan sonra, Ocak 2022 ile Nisan 2022 arasında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, bir internet adresi üzerinden Google Formlar platformu kullanılarak hazırlanmış olan ankete yönlendirilmiştir. Öncelikle aydınlatılmış onam formunun sunulduğu araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılara Sosyo-Demografik Anket, Gebelikle İlgili Kaygı Ölçeği – Revizyon 2, Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Algı Ölçeği, Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği ve COVID-19 Salgını Psikolojik Etkileri Tarama Ölçeği uygulanmıştır.

VERİ ANALİZİ

Verinin istatistiksel analizi, IBM'in Sosyal Bilimler için İstatistiksel Paketi 25. Sürümü ve Hayes'in (2013) Makro eklentisi ile yapılmıştır. Analizler öncesinde, eksik değerlerin yanı sıra tek değişkenli ve çok değişkenli aykırı değerlerin taramasının yapılmış olduğu veri setindeki toplam katılımcı sayısı 147'dir. Ayrıca, analiz öncesinde değişkenlerin parametrik testlere uygunluğunun değerlendirilmesi amacıyla normallik testleri kapsamında basıklık ve çarpıklık değerleri ve histogram grafikleri incelenmiştir. Basıklık ve çarpıklık değerlerinin +1 ila -1 arasında değiştiği görülmüş, normallik varsayımı grafik dağılımları ile de desteklenmiştir.

BULGULAR

Araştırma değişkenleri olan belirsizliğe tahammülsüzlük, gebelik ile ilgili kaygı, algılanan sosyal destek ve COVID-19 salgını psikolojik etkilerinin betimleyici

istatistikleri Tablo 1’de gösterilmiştir. Ayrıca, değişkenler arasındaki korelasyonel ilişkilerin incelenmesi amacıyla Pearson korelasyon analizleri yürütülmüş ve bulguları Tablo 2’de gösterilmiştir. Korelasyonel bulgulara göre, gebelikle ilgili kaygının, belirsizliğe tahammülsüzlük ve COVID-19 salgının psikolojik etkileri değişkenleriyle düşük-orta düzeyde pozitif ilişkili olduğu, algılanan sosyal destek değişkeninin ise belirsizliğe tahammülsüzlük ve COVID-19 salgının psikolojik etkileri ile düşük-orta düzeyde negatif ilişkili olduğu görülmüştür. Belirsizliğe tahammülsüzlük ve COVID-19 salgının psikolojik etkileri değişkeni orta düzey pozitif ilişkilidir.

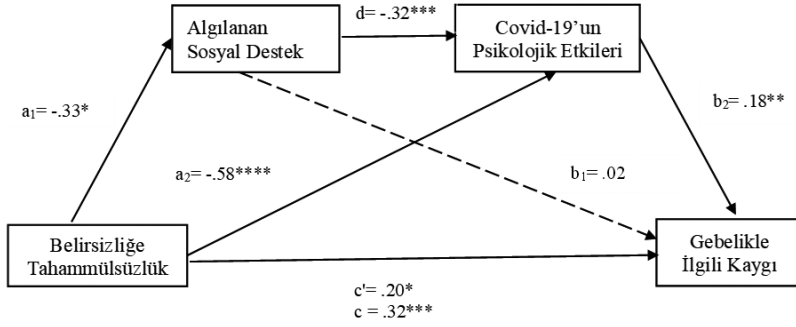
Tablo 2. Değişkenlerin Korelasyonel İlişkileri

Değişken	1	2	3	4
1. Gebelikle İlgili Kaygı	1	-.141	.340**	.376**
2. Algılanan Sosyal Destek		1	-.204*	-.428**
3. Belirsizliğe Tahammülsüzlük			1	.462**
4. COVID-19’un Psikolojik Etkileri				1

Not: *p<.05, **p<.01

Belirsizliğe tahammülsüzlük ve gebelikle ilgili kaygı arasındaki ilişkide algılanan sosyal destek ve COVID-19 salgınının psikolojik etkilerinin sıralı aracı rolünü test etmek için Hayes (2013)’in geliştirdiği Process Macro v.4.2 eklentisi Model 6 kullanılmıştır. Bulguların yorumlanmasında Bootstrap 5000 yeniden örnekleme yöntemi ile güven aralıkları esas alınmıştır. Buna göre, güven aralığında “0” değerinin yer almaması anlamlı sonuçlara işaret etmektedir (Mackinnon, Lockwood ve William, 2004). Bulgular, toplam modelin anlamlı olduğunu ($F(3, 143) = 10.26, p < .001$) ve gebelikle ilişkili kaygı üzerindeki %18 varyansı açıkladığı göstermiştir. Belirsizliğe tahammülsüzlük (c' yolu: $B = .20, SH = .08, CI [.04, .35]$) ve COVID-19 salgınının psikolojik etkilerinin (b_2 yolu: $B = .18, SH = .06, CI [.07, .29]$) gebelikle ilgili kaygı üzerindeki doğrudan etkileri anlamlı olmakla birlikte, algılanan sosyal desteğin doğrudan etkisi anlamlı değildir (b_1 yolu: $B = .02, SH = .05, CI [-.08, .11]$). Ayrıca, belirsizliğe tahammülsüzlüğün gebelikle ilgili kaygı üzerindeki etkisi algılanan sosyal destek aracılığı ile anlamlı bulunmazken ($CI [-.05, .03]$), COVID-19 salgınının psikolojik etkileri aracılığı ile ($CI [.04, .19]$) anlamlı bulunmuştur. Önerilen sıralı aracılık modeli bulguları ise, belirsizliğe tahammülsüzlüğün gebelikle ilgili kaygı üzerindeki etkisinin sırasıyla algılanan sosyal destek ve COVID-19 salgınının psikolojik etkileri aracılığıyla anlamlı olduğunu göstermiştir ($CI [.002, .05]$). Son olarak, belirsizliğe tahammülsüzlüğün

gebelikle ilgili kaygı üzerindeki toplam etkisi de anlamlıdır (c yolu: $B=.32$, $SH=.07$, $CI [.17, .46]$). Değişkenlerin toplam, doğrudan ve dolaylı etkileri Şekil 1 ve Tablo 4’ de sunulmuştur.

Not: * $p<.05$, ** $p<.01$, *** $p<.001$

Şekil 1. Çalışma Değişkenlerinin Doğrudan ve Dolaylı Etkileri

Tablo 4. Belirsizliğe Tahammülsüzlük ve Gebelikle İlgili Kaygı ilişkisinde Algılanan Sosyal Destek ve Covid-19'un Psikolojik Etkilerinin Aracı Rolü için Toplam, Doğrudan ve Dolaylı Etki İstatistikleri

	B	SH	%95 GA	
			LL	UL
Doğrudan Etki 1 (a1)	-.33	.13	-.58	-.07
Doğrudan Etki 2 (a2)	.58	.10	.38	.79
Doğrudan Etki 3 (b1)	.02	.05	-.08	.11
Doğrudan Etki 4 (b2)	.18	.06	.07	.29
Doğrudan Etki 5 (d)	-.32	.06	-.45	-.20
Doğrudan Etki 6 (c')	.20	.08	.04	.35
Toplam Etki (c)	.32	.07	.17	.46
Dolaylı Etki 1 (a1b1)	-.005	.02	-.05	.03
Dolaylı Etki 2 (a2b2)	.10	.04	.04	.19
Dolaylı Etki 3 (a1db2)	.02	.01	.002	.05

TARTIŞMA

COVID-19 salgını herkesi olduğu kadar hamileler gibi fizyolojik ve psikolojik anlamda özel bir dönem yaşayan bireyleri de tehdit eden, stresin artmasına ve

sosyal desteğin azalmasına neden olan kolektif bir travma olarak değerlendirilebilir (Grumi ve diğerleri, 2021). Bu çalışmada, COVID-19 salgını döneminde hamile olan annelerin belirsizliğe tahammülsüzlük seviyeleri ile gebeliğe dair kaygıları arasındaki ilişkide algılanan sosyal destek ve COVID-19 salgını psikolojik etkilerinin aracı rolü incelenmiştir.

Öncelikle, çalışma değişkenleri korelasyonel olarak değerlendirilmiş ve algılanan sosyal destek ve gebelikle ilgili kaygı arasındaki ilişki haricinde bütün değişkenlerin beklendiği üzere ve literatürle uyumlu olarak birbirleriyle anlamlı bir şekilde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu çalışmada bulgular, algılanan sosyal destek ve gebelikle ilgili kaygı arasında anlamlı bir ilişki göstermemiştir. Literatürdeki çalışmaların çoğunda sosyal desteğin gebelikle ilgili kaygıyı azaltan koruyucu bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır (Büyükkayacı ve Koçak, 2013; Gök, 2018; Şen, Cetişli ve Saruhan, 2012). Sosyal desteğin, bilişsel mekanizmalar, başa çıkma yöntemleri ve sağlık davranışları aracılığıyla bireylerin iyilik halini etkilediği düşünülmektedir (Sağlam, 2020). Hamilelik sürecinde algılanan sosyal destek bir çeşit düzenleyici olarak görev yapar ve karşılaşılan olayların psikolojik ve biyolojik boyutlarına verilen stres tepkisini azaltır. Ancak COVID-19 salgının yarattığı olağanüstü koşulların bu mekanizmayı farklılaştırdığı düşünülebilir. Yapılan bir çalışmada, sosyal desteğin psikolojik sağlık ve COVID-19 kaygısı arasındaki ilişkide tamponlayıcı bir etkisi olacağı düşünülmüş ancak bulgular bunu desteklememiştir (Szkody, Stearns, Stanhope ve Mckinney, 2021). Salgın koşullarında sosyal kaynaklara erişim sadece bireysel olarak değil norm olarak da azalmış, sosyal medya ve internet kullanımını artmıştır (Nguyen ve diğerleri, 2020). Ayrıca, hamile kadınların doğum öncesi destek ve bilgi almak için de salgın süresince sosyal medyayı, destek gruplarını ve mobil uygulamaları kullandıkları görülmüştür (Chatwin ve diğerleri, 2021; Rathbone ve Cross, 2021). Dolayısıyla salgın süresince yakın çevredeki sosyal desteğin yerini sosyal medya ve uygulamalarının almış olduğu ve salgın öncesi işleyiş dinamiğini değiştirmiş olduğu düşünülebilir.

Çalışmada önerilen aracılık modeliyle ilgili sonuçlar, hamilelik döneminde belirsizliğe tahammülsüzlük ile gebelikle ilgili kaygı arasındaki ilişkinin algılanan sosyal destek aracılığında tek başına anlamlı olmadığını göstermiştir. Ancak, model COVID-19 salgını psikolojik etkileri ile değerlendirildiğinde, belirsizliğe tahammülsüzlük ile gebelikle ilgili kaygı arasındaki ilişkinin anlamlı olduğu görülmüştür. Her ne kadar COVID-19 sürecinde yapılan bazı çalışmalarda (örn., Ben Salah, DeAngelis ve al'Absi, 2022) belirsizlik ve kaygı ile depresyon semptomları arasındaki ilişkinin sosyal destek arttıkça azaldığı görülmüş olsa

da (Zhuo ve diğerleri, 2021), bu çalışmalar hamile kadınlar dışındaki örneklem gruplarını kullanmışlardır. COVID-19 salgınının psikolojik etkileri sadece hastalığın bulaşıcılığıyla ilgili değildir, aynı zamanda işsizlik (Goyal ve Selix, 2021), yiyecek ve gerekli maddelerin temininde sıkıntı (Kinser ve diğerleri, 2021) ve barınma sorunu (Barbosa-Leiker ve diğerleri, 2021) gibi belirsizlikler de ilişkilidir. Dolayısıyla, varolan belirsizliğe tahammülsüzlük ve gebelik kaygısı arasındaki ilişkinin hamileler için algılanan sosyal destekte bir azalma aracılığıyla değil, bu azalmanın COVID-19 salgınına özgü sorunlarla başa çıkmayı zorlaştırması üzerinden oluştuğu görülmektedir. Bir başka deyişle, hamile kadınlardaki belirsizlik algısı ve belirsizliğe tahammül etmekte zorlanma hali, algılanan sosyal destek azaldığında ve bu durum özellikle COVID-19 salgının etkileri daha da görünür olduğunda, gebeliğe dair kaygıların artmasıyla ilişkilenebilir. Sonuç olarak, COVID-19 salgınının hamilelik süreci üzerindeki zorlaştırıcı etkisi bu model aracılığıyla görünür olmaktadır. Bu nedenle, COVID-19 salgını gibi tüm dünyayı etkileyen olağanüstü koşullarda, özellikle belirsizliğin ve belirsizliğe tahammül etmenin zorlandığı durumlarda, terapi uygulama ve araştırmalarında odaklanılacak noktaları seçmek önem taşımaktadır. Örneğin, gebelik kaygısına özgü değişkenlere odaklanmak yerine, durumla ilgili acil müdahalelere odaklanmak ve salgının etkisi sebebiyle oluşan genel koşulları değerlendirmek daha etkili olabilir.

Bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma, İstanbul ve Antalya illerinde yürütüldüğünden sonuçlar Türkiye'deki tüm gebe kadınları temsil etmeyebilir. Ayrıca sosyal medya kullanımı bir sosyal destek alanı olarak bu çalışmaya dahil edilmemiştir, ileride yapılacak çalışmalarda sosyal medya ve mobil uygulamaların kullanımı sosyal desteğin boyutlarından biri olarak yer alabilir. Son olarak, çalışmadaki bulgular ilişkisel boyutta değerlendirilmiştir, çalışma değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkilerine dair bir bilgi vermemektedir.

KAYNAKÇA

- Aka, B. T., & Üstündağ-Budak, M. (2020). COVID-19 salgını etkileri ile kaygı ve depresyon semptomları arasındaki ilişkide başa çıkma biçimleri ve duygu düzenlemenin aracı rolü. TÜBİTAK projesi, SOBAG Proje No: 120K372.
- Aksoy Derya, Y., Timur Taşhan, S., Duman, M., & Durgun Ozan, Y. (2018). Turkish adaptation of the pregnancy-related anxiety questionnaire-revised 2: Validity and reliability study in multiparous and primiparous pregnancy. *Midwifery*, 62, 61–68.
- Aktar, E., Nikolic, M., & Bögels, S. M. (2017). Environmental transmission of generalized anxiety disorder from parents to children: worries, experiential avoidance, and intolerance of uncertainty. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 2(19), 137-147.

- Alan, S., Vurgeç, B. A., Çevik, A., Gözüyeşil, E., & Sürücü, Ş. G. (2020). The effects of COVID-19 pandemic on pregnant women: Perceived stress, social support and sleep quality. *Yonago Acta Medica*, 4(63), 360-367.
- Büyükkayacı, N., & Koçak, C. (2013). The effect of social support on state anxiety levels during pregnancy. *Social Behavior and Personality*, 41(7), 1153-1164.
- Barbosa-Leiker, C., Smith, C. L., Crespi, E. J., Brooks, O., Burduli, E., Ranjo, S., . . . Gartstein, M. A. (2021). Stressors, coping, and resources needed during the COVID-19 pandemic in a sample of perinatal women. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 171(21).
- Ben Salah, A., DeAngelis, B. N., & al'Absi, M. (2022, May 28). Uncertainty and psychological distress during COVID-19: What about protective factors?. *Current Psychology*: <https://doi.org/10.1007/s12144-022-03244-2> adresinden alındı
- Bergh, B. V. (1990). The Influence of maternal emotions during pregnancy on fetal and neonatal behavior. *Pre- and Peri-natal Psychology Journal*, 2(5), 119-130.
- Brunton, R., Dryer, R., Saliba, A., & Kohlhoff, J. (2015). Pregnancy anxiety: A systematic review of current scales. *Journal of Affective Disorders*, 176, 24-34.
- Carleton, N. R., Duranceau, S., Shulman, E. P., Zerff, M., Gonzales, J., & Mishra, S. (2016). Self-reported intolerance of uncertainty and behavioural decisions. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 51, 58-65.
- Carleton, R. N., Norton, M. A., & Asmundson, G. J. (2007). Fearing the unknown: A short version of the intolerance of uncertainty scale. *Journal of Anxiety Disorders*, 21(1), 105-117.
- Chatwin, J., Butler, D., Jones, J., James, L., Choucri, L., & McCharthy, R. (2021, 11). *Experiences of pregnant mothers using a social media based antenatal support service during the COVID-19 lockdown in the UK: findings from a user survey*. BMJ Open: <https://bmjopen.bmj.com/content/11/1/e040649> adresinden alındı
- Corno, G., Villani, D., Montigny, F. d., Pierce, T., Bouchard, S., & Molgora, S. (2022). The role of perceived social support on pregnant women's mental health during the COVID-19 pandemic. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*, 1-15.
- Çevik, S., & Yurdagül, Y. (2018). Impact of intolerance of uncertainty on psychological well-being in pregnant women with or without miscarriage risk. *Perspectives in Psychiatric Care*, 54, 436-440.
- Davenport, M. H., Meyer, S., Meah, V. L., Strynadka, M. C., & Khurana, R. (2020). Moms are not OK: COVID-19 and maternal mental health. *Frontiers in Global Women's Health*, 1. <https://doi.org/10.3389/fgwh.2020.00001>
- Deklava, L., Lubina, K., Circenis, K., Sudraba, V., & Millere, I. (2015). Causes of Anxiety During Pregnancy. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 205, 623-636.
- Değirmenci, S. S., Kosger, F., Altınöz, A. E., Eşsizoğlu, A., & Aksaray, G. (2020). The relationship between separation anxiety and intolerance of uncertainty in pregnant women. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 33(17), 2927-2932.
- Dosani, A., Yim, I., Shaikh, K., Lalani, S., Alcantara, J., Letourneau, N., & Premji, S. (2022). Psychometric analysis of the Edinburgh Postnatal Depression Scale and pregnancy Related Anxiety Questionnaire in Pakistani pregnant women. *Asian Journal of Psychiatry*, (72).
- Eker, D., & Arkar, H. (1995). Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği' nin faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği [Factorial Structure, Validity, and Reliability of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support]. *Türk Psikoloji Dergisi*, 34(10), 17-25.

- Elsenbruch, S., Benson, S., Rütcke, M., Rose, M., Dudenhausen, J., Pincus-Knackstedt, M. K., . . . Arck, P. C. (2006). Social support during pregnancy: effects on maternal depressive symptoms, smoking and pregnancy outcome. *Human Reproduction*, 22(3), 869-877.
- Field, T., Diego, M., Delgado, J., & Medina, L. (2013). Peer support and interpersonal psychotherapy groups experienced decreased prenatal depression, anxiety and cortisol. *Early Human Development*, 9(89), 621-624.
- Furtado, M., Lieshout, R. J., Ameringen, M. V., Green, S. M., & Frey, B. N. (2019). Biological and psychosocial predictors of anxiety worsening in the postpartum period: A longitudinal study. *Journal of Affective Disorders* (250), 218-225.
- Gök, E. A. (2018). *Gebelerde kişilik özellikleri, stresli yaşam olayları ve sosyal destek ile depresyon ve anksiyete belirtileri arasındaki ilişki*. Ankara: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Giesbrecht, G. F., Rojas, L., Patel, S., Kuret, V., Mackinnon, A. L., Tomfohr-Madsen, L., & Lebel, C. (2022). Fear of COVID-19, mental health, and pregnancy outcomes in the pregnancy during the COVID-19 pandemic study Fear of COVID-19 and pregnancy outcomes. *Journal of Affective Disorders* (299), 483-491.
- Goyal, D., & Selix, N. W. (2021). Impact of COVID-19 on maternal mental health. *Nursing continuing professional development*, 46(2), 103-109.
- Grumi, S., Provenzi, L., Accorsi, P., Biasucci, G., Cavallini, A., Decembrino, L., . . . Mariani, E. M. (2021). Depression and anxiety in mothers who were pregnant during the COVID-19 outbreak in Northern Italy: The role of pandemic-related emotional stress and perceived social support. *Frontiers in Psychiatry*, (12).
- Han, L., Bai, H., Lun, B., Li, Y., Wang, Y., & Ni, Q. (2022, June 27). The prevalence of fear of childbirth and its association with intolerance of uncertainty and coping styles among pregnant chinese women during the COVID-19 pandemic. *Frontiers in Psychiatry*: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsy.2022.935760/full> adresinden alındı
- Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Press.
- Huizink, A., Delforterie, M., Scheinin, N., Tolvanen, M., Karlsson, L., & Karlsson, H. (2016). Adaption of pregnancy anxiety questionnaire-revised for all pregnant women regardless of parity: PRAQ- R2. *Archives of Women's Mental Health* (19), 125-132.
- Huizink, A., Mulder, E., Robles de Medina, P., Visser, G., & Buitelaar, J. (2004). Is pregnancy anxiety a distinctive syndrome? *Early Human Development* (79), 81-91.
- Javaid, M. K., Khanum, Z., Parveen, A., Rashid, A., Iftikhar, M., & Kaleem, R. (2022). Psychological impact in COVID positive pregnant females. *Pakistan Journal of Medical & Health Sciences* (2), 318-320.
- Julian, M., Ramos, I., Mahrer, N., & Schetter, C. (2020). *Pregnancy anxiety*. Los Angeles: Encyclopedia of Behavioral Medicine.
- Kahyaoğlu, H., & Küçükaya, B. (2021). Anxiety, depression, and related factors in pregnant women during the COVID-19 pandemic in Turkey: A web-based cross-sectional study. *Perspectives in Psychiatric Care* (57), 860-868.
- Kim, H. J., & Yeom, H.-A. (2022). Development of the uncertainty scale for women hospitalized with high-risk pregnancies in South Korea. *Journal of Obstetric, Gynecologic & Neonatal Nursing* (51), 89-100.

- Kinser, P. A., Jallo, N., Amstadter, A. B., Thacker, L. R., Jones, E., Moyer, S., . . . Salisbury, A. L. (2021). Depression, anxiety, resilience, and coping: The experience of pregnant and new mothers during the first few months of the COVID-19 pandemic. *Journal of Women's Health, 30*(5), 654-664.
- Lebel, C., MacKinnon, A., Bagshawe, M., Tomfohr-Madsen, L., & Giesbrecht, G. (2020). Elevated depression and anxiety symptoms among pregnant individuals during the COVID-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders (277)*, 5-13.
- Leelavathy, M., Viswanathan, M., Sukumaran, A. B., Jose, R., Beevi, N., & John, S. (2022). Perceived anxiety and stress among pregnant women during COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Journal of Clinical and Diagnostic Research, 16*(3), 20-25.
- MacKinnon, D. P., Lockwood, C. M., & Williams, J. (2004). Confidence limits for the indirect effect: Distribution of the product and resampling methods. *Multivariate Behavioral Research, 1*(39), 99-128.
- Mahrer, N., Ramos, I., Guardino, C., Davis, E., Ramey, S., Shalowitz, M., & Schetter, C. (2020). Pregnancy anxiety in expectant mothers predicts offspring negative affect: The moderating role of acculturation. *Early Human Development (141)*.
- Mizrak Sahin, B., & Kabakci, E. N. (2021). The experiences of pregnant women during the COVID-19 pandemic in Turkey: A qualitative study. *Women and birth : journal of the Australian College of Midwives, 34*(2), 162-169.
- Mizuno, T., Tamakoshi, K., & Tanabe, K. (2017). Anxiety during pregnancy and autonomic nervous system activity: A longitudinal observational and cross-sectional study. *Journal of Psychosomatic Research (99)*, 105-111.
- Naja, S., Al Kubaisi, N., Singh, R., & Bougmiza, I. (2020). Generalized and pregnancy-related anxiety prevalence and predictors among pregnant women attending primary health care in Qatar, 2018-2019. *Heliyon, 6*(10), e05264.
- Nguyen, M. H., Gruber, J., Fuchs, J., Marler, W., Hunsaker, A., & Hargittai, E. (2020, September 9). Changes in digital communication during the COVID-19 Global Pandemic: Implications for digital inequality and future research. *Social Media + Society*: 10.1177/2056305120948255 adresinden alındı
- Özyurt, Ç. (2017, Temmuz). *Prenatal dönemdeki anne adayının psikobiyojik mizaç özellikleri ile yaşadığı stress düzeyleri arasındaki ilişki*. Retrieved from Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=VzfiEnXhhSFtZqR_agdeUA&no=wGlfovqOxeS6tFvTdIYKw
- Rathbone, A. L., & Cross, D. (2022). The use of social media, online support groups, and apps for pregnant women during COVID-19. J. Prescott içinde, *Digital Innovations for Mental Health Support* (s. 78-101). IGI Global.
- Sarıçam, H., Erguvan, F. M., Akın, A., & Akça, M. Ş. (2014). Belirsizliğe Tahammülsüzlük Ölçeği (BTÖ-12) Türkçe Formu: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Route Educational and Social Science Journal, 3*(1), 148-157.
- Sağlam, B. (2020). *Prenatal dönemde kadınlarda psikolojik iyi oluşu etkileyen faktörlerin incelenmesi*. İstanbul: İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Sbrilli, M. D., Haigler, K., & Laurent, H. K. (2021). The indirect effect of parental intolerance of uncertainty on perinatal mental health via mindfulness during COVID-19. *Mindfulness (12)*, 1999-2008.
- Schmuke, A. D. (2019). Factors affecting uncertainty in women with high-risk pregnancies. *The American Journal of Maternal/Child Nursing, 44*(6), 317-324.

- Szkody, E., Stearns, M., Stanhope, L., & Mckinney, C. (2021). Stress-buffering role of social support during COVID-19. *Family Process*, 3(60), 1002-1015.
- Şen, S., Cetişli, N. E., & Saruhan, A. (2012). The relationship between migration and depression, anxiety level and social support in pregnancy. *International Journal of Human Sciences*, 9(2).
- Treleaven, C. (2020). *Intolerance of uncertainty and emotion regulation in pregnant women*. Unpublished Doctoral Thesis. Retrieved from Exeter University: <https://ore.exeter.ac.uk/repository/handle/10871/123891>
- University of Oxford. (2022, May). *Daily new confirmed COVID-19 deaths per million people*. Retrieved from Our World in Data: <https://ourworldindata.org/explorers/coronavirus-data-explorer>.
- Van den Bergh B. (1990). The influence of maternal emotions during pregnancy on fetal and neonatal behavior. *Journal of Prenatal & Perinatal Psychology & Health*. 5, 119-130.
- Viswasam, K., Berle, D., Milicevic, D., & Starcevic, V. (2021). Prevalence and onset of anxiety and related disorders throughout pregnancy: A prospective study in an Australian sample. *Psychiatry Reserach* (297), 113721.
- Wang, X., Xie, J., Wu, Y., Wu, X., Yan, S., Xu, Y., . . . Huang, K. (2021). Gender-specific effect of pregnancy-related anxiety on preschooler's emotional and behavioral development: A population-based cohort study. *Journal of Affective Disorders* (276), 368-376.
- Xie, R.-H., Yang, J., Liao, S., Xie, H., Walker, M., & Wen, S. W. (2010). Prenatal family support, postnatal family support and postpartum depression. *Australian and New Zealand Journal of Obstetrics and Gynaecology*, 4(50), 340-345.
- Zhang, C., Okeke, J., Levitan, R., Murphy, K., Foshay, K., Lye, S., . . . Matthews, S. (2022). Evaluating depression and anxiety throughout pregnancy and after birth: impact of the COVID-19 pandemic. *American Journal of Obstetrics & Gynecology MFM*, 4(3).
- Zhou, C., Weng, J., Tan, F., Wu, S., Ma, J., Zhang, B., & Yuan, Q. (2020). Pregnancy-related anxiety among Chinese pregnant women in mid-late pregnancy under the two-child policy and its significant correlates. *Journal of Affective Disorders* (276), 272-278.
- Zhuo, L., Wu, Q., Le, H., Li, H., Zheng, L., Ma, G., & Tao, H. (2021). COVID-19-related Intolerance of uncertainty and mental health among back-to-school students in Wuhan: The moderation effect of social support. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 3(18), 981.
- Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The Multidimensional Scale of Perceived Social Support. *Journal of Personality Assessment*, 1(52), 30-41.